

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра туристичного та готельно-ресторанного бізнесу

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

(підпис)

“ ___ ” _____ 2018 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 242 «Туризм»

(за магістерською програмою професійного спрямування

«Економіка та управління туризмом»

на тему: **«Дослідження економічної доцільності створення нових турів»**

Виконавець:

Центру заочної форми навчання

Аксьоненко Катерина Анатоліївна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис

Науковий керівник:

кандидат економічних наук,

доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Галасюк Світлана Сергіївна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ НОВИХ ТУРІВ ДЛЯ СФЕРИ ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ	6
1.1. Сутність та особливості пізнавального туризму	6
1.2. Світовий та вітчизняний досвід розвитку пізнавального туризму.....	15
1.3. Структура та основні етапи створення турів для пізнавального туризму	19
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ МОЖЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ПІЗНАВАЛЬНИХ ТУРІВ ТУРОПЕРАТОРОМ «ХОТ travel»	27
2.1. Перспективність створення пізнавальних турів в Одеському регіоні ...	27
2.2. Вивчення специфіки діяльності туроператора «ХОТ travel»	30
2.3. Аналіз асортименту турів, організованих туроператором «ХОТ travel»	40
РОЗДІЛ 3 ОСНОВНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З РОЗРОБКИ ТА ЕКОНОМІЧНОГО ОБГРУНТУВАННЯ СТВОРЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ТУРІВ ДЛЯ ТУРОПЕРАТОРА «ХОТ travel»	50
3.1. Вибір дестинації прийому для організації пізнавальних турів в Одеському регіоні	50
3.2. Формування програми пізнавальних турів для туроператора «ХОТ travel»	55
3.3. Економічне обґрунтування організації пізнавальних турів на території Одеського регіону	62
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73

ВСТУП

Актуальність теми. Туристичний бізнес можна справедливо вважати бізнесом XXI століття, тому що він є одним з найбільш динамічних і прибуткових серед усіх галузей світового господарства. За даними статистики Всесвітньої організації туризму, на туризм припадає 10% валового світового продукту, 7% загального обсягу інвестицій, 5% усіх податкових надходжень.

На сучасному етапі розвитку туристичної діяльності істотне значення має створення й ефективне використання системи інноваційного менеджменту. Незважаючи на складне економічне становище більшості туристичних підприємств, в сучасних умовах проявляється тенденція до посилення їх інноваційної активності, особливо в галузі технологічних інновацій.

В умовах загострення конкурентної боротьби з іноземними компаніями впливу інноваційного розвитку вітчизняних підприємств на кінцеві результати їх діяльності стає особливо актуальною.

Туризм, будучи в даний час глобальним соціально-економічним явищем, що функціонує в умовах деколи вельми жорсткої конкуренції, характеризується великою мірою схильності інноваційним процесам, дотримання яким частенько є основним детермінуючим чинником конкурентоспроможності туристських організацій.

Вивчення опублікованих з проблеми розвитку туризму наукових робіт, методичних розробок і практичних рекомендацій підтверджує, що питання розробки і впровадження нововведень в туризмі досліджені недостатньо, що негативно позначається на розвитку туризму. Тому вирішення даної проблеми в туризмі в даний час має особливу актуальність.

Сьогодні багато наукових розробок присвячено проблемам інноваційного розвитку туристичної діяльності. Науковий підхід до

створення нових туристичних маршрутів та турів визначено у роботах: В.С. Новікова, С.С. Галасюк, М.М. Малахової, Д.С. Ушакова, В.М. Вивчення проблем та перспектив розвитку пізнавального туризму знайшло відображення у роботах: С.Г. Нездоймінова, О.Л. Михайлюк, В.Г. Герасименко, І.В. Давиденко.

Тим не менше, у наукових працях цих вчених недостатньо повно розкриті питання створення та ефективного використання системи інноваційного менеджменту на туристичних підприємствах.

Метою кваліфікаційної роботи є розробка та обґрунтування практичних рекомендацій організаційно-економічного характеру, спрямованих на виявлення економічної доцільності створення нових турів та включення їх в асортимент туроператора «ХОТ travel».

Завданнями даного дослідження:

- визначення сутності та особливостей пізнавального туризму;
- огляд світового та вітчизняного досвіду розвитку пізнавального туризму;
- виявлення структури та основних етапів створення турів для пізнавального туризму;
- дослідження перспективності створення пізнавальних турів в Одеському регіоні;
- вивчення специфіки функціонування туроператора «ХОТ travel» в плані можливості організації ним нових турів для пізнавального туризму;
- аналіз асортименту турів, організованих туроператором «ХОТ travel»;
- здійснити вибір дестинації прийому для організації пізнавальних турів в Одеському регіоні;
- сформулювати програму нового пізнавального туру для туроператора «ХОТ travel»;
- зробити економічне обґрунтування організації нового пізнавального туру туроператора «ХОТ travel» на території Одеського регіону.

Об'єктом дослідження є процес створення нових турів та обґрунтування економічної доцільності їх впровадження.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних аспектів, пов'язаних з виявленням економічної доцільності організації пізнавальних турів на території Одещини на прикладі діяльності туроператора «ХОТ travel».

Методи дослідження. У процесі дослідження використано методи порівняльного та економіко-статистичного аналізу, логічного й якісного аналізу та синтезу, методи системного аналізу та узагальнення.

Інформаційною базою дослідження виступали роботи вітчизняних та зарубіжних учених-економістів з питань пізнавального туризму, спеціальна економічна література, матеріали наукових конференцій.

Окремі результати дослідження були представлені на науково-практичних конференціях у вигляді публікацій тез доповідей у збірниках наукових праць:

– Використання інноваційних технологій в індустрії туризму / К. А. Аксьоненко // Розвиток сталого туризму: виклики і можливості для туристичного та готельно-ресторанного бізнесу: Матеріали круглого столу та студентської науково-практичної конференції (м. Одеса, 12 квітня 2017 р.) / Одеський національний економічний університет). – Одеса: ОНЕУ, 2017. – С. 452-456.

– Доцільність створення нових турів у сфері пізнавального туризму / К. А. Аксьоненко // Підприємницька модель економіки та управління розвитком підприємства: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Житомир: ЖДТУ, 2018.

– Аксьоненко, К.А. Статистичний аналіз розвитку туризму в Україні [Текст] /К. А. Аксьоненко, К. І. Тарасова // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 3. Частина I – Одеса,ОНЕУ. – 2017. – С. 145 – 149

ВИСНОВКИ

Таким чином, провівши дане дослідження, можемо зробити наступні висновки.

1. З'ясовано що пізнавальний туризм – це тимчасове переміщення індивідів за межі їх постійного місця проживання, зумовлене наявністю інтересу до відвідування культурних пам'яток, враховуючи культурні події, історичні місця та музеї, художні галереї, музичні та драматичні театри, концертні майданчики та інші об'єкти туристичного інтересу, які відображають історичну спадщину, сучасну художню творчість і виконавські мистецтва, традиційні цінності, види діяльності та повсякденний стиль життя населення, з метою отримання нової інформації і досвіду для задоволення культурних потреб.

До теперішнього часу існує проблема синтезу практичного і концептуального підходів до визначення поняття «пізнавальний туризм». Згідно концептуальному підходу, пізнавальний туризм - вид діяльності, пов'язаний з тимчасовим перебуванням населення поза постійним місцем проживання з метою ознайомлення з культурою, отримання нової інформації і вражень і в цілому для задоволення культурних потреб людини.

2. Зазначено, що безперечними регіонами - лідерами пізнавального туризму є Київ з областю. В даний час активно розвивається індустрія пізнавальних подорожей на Західній Україні, зокрема, організовуються все нові тури по середньовічним замкам, формується інфраструктура екологічного та етнографічного туризму.

Найбільше іноземних громадян, які прибули до України були з Молдови, Білорусі, Росії, Угорщини, Польщі, Румунії, Словаччини, Туреччини, Ізраїлю, Німеччини. Порівняно з 2017 р. кількість іноземних туристів збільшилась з Білорусі на 373,2 тис. осіб, Туреччини – на 27,6 тис. осіб, Угорщини – на 26,7 тис. осіб, Молдови – на 26,3 тис. осіб, Румунії – на

25,8 тис. осіб, Росії – на 24,1 тис. осіб, Ізраїлю – на 23,4 тис. осіб, Німеччини – на 17,1 тис. осіб; зменшення з Словаччини – на 37,9 тис. осіб, Польщі – на 2,5 тис. осіб.

3. Виявлено, що пізнавальний туризм включає в себе безліч програм на вибір туристів, екскурсії організуються так, щоб екскурсовод говорив на одній мові з туристами, адже послуги перекладача в даному випадку не зовсім доречні. Якщо організується маршрутний тур, екскурсовод їде разом з групою, або як варіант в кожному відвідуваному місті туристів зустрічає професійний гід, що живе в даній країні і спеціалізується на певній тематиці.

Створення пізнавального маршруту – доволі складна процедура, що потребує детальної інформації про локалізацію екскурсійних destinations. Пізнавальні маршрути повинні бути не лише інформативними, а й варіативними, адже для підвищення їх конкурентоздатності необхідно враховувати цілу низку суб'єктивних факторів.

4. З'ясовано, що особливості економіко-географічного розташування, розвинена транспортна мережа, благодатні природно-кліматичні умови, наявність пам'яток природи, архітектури, історії й культури, цілющих грязей і джерел мінеральних вод створюють сприятливі передумови для формування й розвитку в соціально-економічному комплексі м. Одеси високорентабельної курортно-рекреаційної й туристичної галузі.

На даний час Одеса має більший туристичний потенціал, а також об'єктивні передумови для його розвитку, особливо у сфері ділового, культурно-пізнавального, санаторно-курортного туризму.

Розвиваючи напрями для внутрішнього та в'їзного туризму Одеська область отримає можливість перетворити сальдо туристичного балансу на позитивний, тобто зайняти позицію рецептивного туризму. Перспективною метою поїздки може бути спортивний туризм, що нерозвинутий в організованій формі. Відтворення спортивно - туристичних клубів при

вищих навчальних закладах, організація змагань може сприяти залученню туристів.

5. Об'єктом роботи є туроператор «ХОТ travel» - багатoproфільний туристичний оператор. Відповідно до Статуту туристичної компанії «ХОТ travel», метою діяльності є отримання прибутку в валюті України та іноземній валюті.

Відмітили, що збільшилась кількість наданих туро – днів в 2017 році туристам, охоплених внутрішнім туризмом: на 1514 туро днів порівняно з 2015 роком та на 727 туро днів порівняно з 2016 роком.

Також, ТК «ХОТ travel» проводить регулярне опитування серед споживачів щодо якості надання послуг останнім. Так, опитування клієнтів ТК «ХОТ travel» показало, що серед конкурентних переваг туристичного підприємства, найбільше значення для споживача мають ціна туру та простота і економія коштів при здійсненні туристичних формальностей.

6. Розглянули, що ТК «ХОТ travel» надає наступні види пізнавального туризму: виставкові тури; природознавчі тури; замкові тури; військово – історичні тури; археологічні тури; етнографічні тури; історико – краєзнавчі тури. В 2017 році виручка від наданих послуг в сфері пізнавального туризму збільшилась на 22,4 тис.грн. порівняно з 2015 роком та на 36,4 тис.грн. порівняно з 2016 роком.

7. Розглянули, що ТК «ХОТ travel» варто створити інноваційну програму щодо розвитку туристичного маршруту замковою та фортифікаційною архітектурою Одеси. Визначним місцем Одеського регіону є м. Білгород-Дністровський з своїми Аккерманською фортецею, підземною церквою в Аккермані та Сарматським склепом.

Враховуючи проведене опитування, пропонуємо ТК «ХОТ travel» розробити туристичний маршрут «Замками Одеського регіону», який буде охоплювати замкову та фортифікаційну архітектуру краю. Маршрут буде розрахований на 2 дні.

8. З'ясували, що ціна туру залежить від класу обслуговування, терміну та сезону подорожі, її виду та форми. На неї впливає кон'юнктура ринку та характер обраної маркетингової стратегії (реклама, канали реалізації тощо).

9. Зазначили, що ТК «ХОТ travel» потрібно постійно слідкувати за порогом прибутковості та запасом фінансової стійкості, коли виручка зменшиться ще більше, то підприємство стане збитковим, буде «проїдати» власний і позиковий капітал, стане банкрутом. ТК «ХОТ travel» зможе витримати зниження виручки від реалізації продукції на 61% без виникнення суттєвої небезпеки для свого фінансового стану.

Розрахували, що при впровадженні даних заходів збільшиться чистий дохід від реалізації продукції а відповідно збільшиться чистий прибуток підприємства, що є позитивним моментом для діяльності ТК «ХОТ travel».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азарова А.О. Економіка підприємства. Практикум: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Вінниця: ВНТУ, 2016. – 216 с.
2. Антонова З. В. Становление и развитие путеводителя как вида издания / З.В. Антонова. – М. : МГОУ, 2006. – 352 с.
3. Бабкин А.В. Специальные виды туризма: [учеб. пособие]. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. – 252 с.
4. Ліцензійні умови провадження туроператорської діяльності : Наказ Міністерства інфраструктури України від 10 липня 2013 р. (в поточній редакції) // Офіційний вісник України. – 2013. – № 68.
5. Барышев А.Ф. Маркетинг в туризме и гостеприимстве : учеб. пособие / А.Ф. Барышев. — М.: Финансы и статистика, 2007. —160 с.
6. Нездоймінов С. Г. Організація екскурсійних послуг : навчально-методичний посібник / С. Г. Нездоймінов. – Одеса : Астропринт, 2011. – 216 с.
7. Туристско-экскурсионное обслуживание. Требования по обеспечению безопасности туристов и экскурсантов : ГОСТ 28681.3-95. – [Чинний від 1997-01-01]. – К. : Держстандарт України, 1997. – 14 с. – (Національний стандарт України).
8. Герасименко В. Г. Організація надання туристичних послуг : навчальний посібник / В. Г. Герасименко, С. С. Галасюк. – Одеса : Атлант, 2014. – 244 с.
9. Бровкова К.В. Проблеми формування туристичного кластеру Одеського регіону // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки». - 2010. - №3. - С.104-111.
10. Воробйова О.А. Оцінка техніко-економічного стану об'єктів туристичної інфраструктури в Одеській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe

- 11.Воронкова Л. П. История туризма и гостеприимства : Уч. пособие / Л. П. Воронкова – М. : ФАИР-Пресс, 2004. – 304 с.
- 12.Галасюк С.С. Проблеми розвитку туристичної діяльності в Одеському регіоні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua>
- 13.Герасимчук З.В. Регіональна політика розвитку рекреаційної сфери: механізм формування та реалізації: монографія. / З.В. Герасимчук, М.В. Глядіна. – Луцьк: Надстир'я, 2006. – 164с.
- 14.Грицкевич В. П. История туризма в древности / В.П. Грицкевич. – М.-Спб.: Герда, 2005. – 326 с.
- 15.Гуляев В.Г. Организация туристской деятельности: Учебное пособие. - М.: Нолидж, 2006. - 312 с.
- 16.Дехтярь Г.М. Индустрия туризма: Правовые акты: Деятельность компаний-перевозчиков / Г.М. Дехтярь. — М. : Финансы и статистика, 2007. — 122 с.
- 17.Екскурсійний туризм: види і особливості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tursvit.info/ekskursijnyj-turyzm-vydy-i-osoblyvosti/>
- 18.Ефремова М.В. Основы технологии туристского бизнеса: Учебное пособие. - М.: Ось - 89, 2009. - 192 с.
- 19.Жукова МА. Индустрия туризма: менеджмент организации / М.А. Жукова. — М. : Финансы и статистика, 2006. — 200 с.
- 20.Здоров А.Б. Экономика туризма : учебник / А.Б. Здоров.М. : Финансы и статистика, 2007. — 272 с.
- 21.Туристско-экскурсионное обслуживание. Проектирование услуг : ГОСТ 28681.1-95. – [Чинний від 1997-01-01]. – К. : Держстандарт України, 1997. – 26 с. – (Національний стандарт України)
- 22.Ильина ЕЛ. Туроперейтинг: организация деятельности: учебник / Е.Н. Ильина. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : Финансы и статистика, 2007. — 256 с.

23. Інформація щодо відвідування України іноземними туристами та виїзду громадян України за кордони 2016-2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://me.gov.ua>
24. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіоні: монографія / Г. К. Бедрадіна, С. С. Галасюк, В. Г. Герасименко; за заг. ред. В. Г. Герасименка. – Одеса: ОНЕУ, 2016. – 262 с.
25. Ліцензійні умови провадження туроператорської діяльності : Наказ Міністерства інфраструктури України від 10 липня 2013 р. (в поточній редакції) // Офіційний вісник України. – 2013. – № 68.
26. Галасюк С. С. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності: навчальний посібник / С. С. Галасюк, С. Г. Нездоймінов. 2-ге вид., доповн. та доопрац. – Херсон: Олді_Плюс, 2016. – 251 с.
27. Нездоймінов С. Г. Організація екскурсійних послуг : навчально-методичний посібник / С. Г. Нездоймінов. – Одеса : Астропринт, 2011. – 216 с.
28. Туристско-екскурсионное обслуживание. Требования по обеспечению безопасности туристов и экскурсантов : ГОСТ 28681.3-95. – [Чинний від 1997-01-01]. – К. : Держстандарт України, 1997. – 14 с. – (Національний стандарт України).
29. Туристско-екскурсионное обслуживание. Туристские услуги. Общие требования : ГОСТ 28681.2-95. – [Чинний від 1997-01-01]. – К. : Держстандарт України, 1997. – 11 с. – (Національний стандарт України).
30. Нездоймінов С. Г. Туризм як фактор регіонального розвитку: методологічний аспект та практичний досвід : [монографія]. – Одеса : Астропринт, 2009 . – 304 с.
31. Мальська М. П. Туристичний бізнес: теорія та практика : навчальний посібник / М. П. Мальська, В. В. Худо. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 424 с.

- 32.Коваленко И.Г. Методика организации и проведения производственной экскурсии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://uovaluiki.narod.ru/MethodStat.htm>.
- 33.Комарова М.Е. Информационно-экскурсионная деятельность предприятий туризма: теория и практика: учеб.-метод. пособие / М.Е. Комарова. - Белгород : Белгород, 2013. – 141 с.
- 34.Кораблина Л.Н. Экскурсионное обслуживание и туризм: учеб.–метод пособие / Л.Н. Кораблина. – Воронеж : Ин-т эк-ки и права, 2012. – 39 с.
- 35.Курило Л. В. Основы экскурсионной деятельности: учеб. пособие / Л. В. Курило, Е. В. Смирнова ; Рос. междунар. акад. туризма. – М. : Советский спорт, 2012. – 208 с.
- 36.Любщева О.О. Методика розробки турів. Навчальний посібник. – К.: «Альтерпрес», 2003. – 104 с.
- 37.Про туризм : Закон України від 15 вересня 1995 р. (в поточній редакції) // Урядовий кур'єр. – 1995. – 16 листопада.
- 38.Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг : Підручник / М.П. Мальська, Н.В. Антонюк, Н.М. Ганич. – К. : Знання, 2008. – 661 с.
39. Ринки туристичних послуг : стан і тенденції розвитку : монографія / за заг. ред. професора В. Г. Герасименка ; авт. кол. : В. Г. Герасименко, С. С. Галасюк, С. Г. Нездоймінов [та ін.]. – Одеса : Астропринт, 2013. – 304 с.
- 40.Марченко О. Інтеграція регіонального туристичного продукту в національний загальноукраїнський туристичний продукт та європейську туристичну індустрію / О.Марченко // Закарпаття: науково-популярне видання про історію, сучасність, перспективи краю. –2011. – №3. – С.42-46.
- 41.Матюхина Ю.А. Экскурсионная деятельность: учеб. пособие / Ю.А. Матюхина, Е.Ю. Мигунова. - М. : Альфа-М : Инфра-М, 2011. - 223 с.
- 42.Галасюк С. С. Стандартизація, сертифікація туристичних послуг та ліцензування туристичної діяльності: навчальний посібник / С. С. Галасюк. – Одеса : Астропринт, 2011. – 208 с.

43. Михайліченко Г. І. Інноваційний розвиток туристичних підприємств: напрями змін та фактори впливу [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://archive.nbuu.gov.ua/e-journals/eui/20121/zmist.htm>
44. Михайлюк О. Аналіз природно – ресурсного і екологічного потенціалів для розвитку в Одеській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua.pdf>
45. Михно М. А. Туризм и культурное наследие.. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://tourlib.net/statti_tourism/mihno.htm.
46. Мініч І.М. Основні підходи до оцінки соціально-економічної ефективності інновацій в сфері гостинності / І.М. Мініч [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/Nzkit/2010_8/17.pdf
47. Мойсеева Н.К. Стратегическое управление туристической фирмой : учебник / Н.К. Мойсеева. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Финансы и статистика, 2007. — 208 с.
48. Названо країни-лідери серед мандрівників [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/tourism/2017-rik-stav-nayturistichnishim-za-ostannim-rokiv-nazvano-krayini-lideri-sered-mandrivnikiv-1088050.html>
49. Никига О. Пізнавальний туризм: сутність та особливості організації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://repository.ldufk.edu.ua.pdf>
50. Новиков В. С. Инновации в туризме / В. С. Новиков. – М. : ИЦ «Академия», 2007. – 208 с.
51. Яценко В. Оцінка ефективності функціонування туристичної дестинації в Одеському регіоні: шляхи розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.irbis-nbuu.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe
52. ЮНВТО: устойчивый рост туризма в Евросоюзе играет важную роль в восстановлении экономик его стран-членов [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://www.ictsd.org/bridges-news>
53. Остапчук В.В. Історія туризму: Навч. посіб. / В.В. Остапчук, П. Ф. Коваль, Г. П. Андрєєва. – Ніжин: Вид-во НДУ ім. Гоголя, 2008. – 143 с.

54. Пацюк В.С. Особливості створення індустріально – туристичних маршрутів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe
55. Пізнавальний туризм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poznayka.org/s43076t1.html>
56. Пуцентейло П. Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємництва / П. Р. Пуцентейло. – Київ : Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.
57. Савина Н.В. Комплексность экскурсионного обслуживания как фактор действенного развития въездного туризма // Вестн. Белорусского гос. экон. ун-та. – 2009. - № 2. - С. 54-59.
58. Скобельцына А.С. Технологии и организации экскурсионных услуг : учеб. пособие / А.С. Скобельцына, А.П. Шарухин. – М. : Академия, 2010. - 187 с.
59. Сокол Т.Г. Основи туристичної діяльності: Підручник / За заг. ред. В.Ф. Орлова. – К.: Грамота, 2006. – 264с.
60. Ткаченко Т. І. Сталій розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: Монографія. / Т. І. Ткаченко. - К. : КНТЕУ, 2006. - 537 с.
61. Туристичні потоки. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://wvuv.ukrstat.gov.ua>.
62. Устименко Л. М. Історія туризму : Навчальний посібник / Л. М. Устименко, І. Ю. Афанасьєв – К. : Альтерпрес, 2008. – 354 с.
63. Дурович А. П. Организация туризма : учебное пособие / А. П. Дурович. – СПб : Питер, 2009. – 320 с.
64. Бабарицька В.К. Екскурсознавство і музеєзнавство : Навчальний посібник/ В.К.Бабарицька, А.Я. Короткова, О.Ю. Малиновська. – К. : Альтерпрес, 2007. – 464 с.
65. Фролова Т. А. Экономика и управление в сфере социально-культурного сервиса и туризма:[конспект лекций] / Т. А. Фролова. – Таганрог: Изд-во ТТИ ЮФУ, 2011. – 74 с.

- 66.Кифяк В. Ф. Організація туризму : навчальний посібник / В. Ф. Кифяк. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2010. – 344 с.
- 67.Чудновский АД. Управление индустрией туризма : учеб. пособие / А.Д. Чудновский, М.А. Жукова, В.С. Сенин. М.: КНОРУС, 2004. — 307 с.
- 68.Шандор Ф. Ф. Туризм: реалії та перспективи сталого розвитку : матеріали доп. Міжнар. наук. – практ. конф. (Київ, 23–24 жовт. 2014 р.). – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 418 с.
- 69.Дядечко Л. П. Економіка туристичного бізнесу : навчальний посібник / Л. П. Дядечко. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 224 с
- 70.Шаталова Ю.Г. Применение информационных технологий в туризме: интерактивная информационная система-экскурсовод // Культура народов Причерноморья. – 2012. - № 232. – С. 88-90.
- 71.Шикіна О.В. Аналіз структури туристичних потоків Одеської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua>